

FAOS beretning

2010

De åbne
markeder
og den danske
model

FaOS

Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og
Organisationsstudier

SOCIOLOGISK INSTITUT
KØBENHAVNS UNIVERSITET

FORORD

FAOS kunne i 2010 fejre 20 års jubilæum som forskningsenhed ved Københavns Universitet. Jubilæet faldt sammen med en øget opmærksomhed omkring universitetets forskningscentre. Baggrunden var først og fremmest en række opsigtsvækkende store bevillinger på de sundheds- og naturvidenskabelige områder. Fx har Novo Nordisk Fonden doneret tæt ved 1,5 mia. kroner til forskning i proteiner og livsstilssygdomme. Langt de fleste forskningscentre bygger dog på bevillinger af en helt anderledes beskedne størrelse. Samtidig er der stor variation med hensyn til, i hvor høj grad centrene er baseret på eksterne bevillinger. Nogle er som FAOS udelukkende finansieret eksternt, mens andre er opbygget på et samarbejde mellem fastansatte forskere, der har opnået supplerende bevillinger af meget forskellig størrelse. Samlet er billedet nu sådan, at der ved siden af den velkendte fakultets- og institutstruktur eksisterer mange forskningscentre inden for rammerne af universitetet. Det betyder, at en betragtelig del af Københavns Universitets samlede økonomi ligger i forskningscentrene.

Denne udvikling har rejst flere spørgsmål, herunder hvorvidt centersuccesen dækker over, at universitetet er ved at udvikle sig til et 'forsker-hotel', hvor forskere tjekker ind, når der er opnået bevilling, og ud igen, når den udløber – ofte tre til fem år senere! Spørgsmålet blev bl.a. rejst i Universitetsavisen i foråret 2010. Dette er netop en udfordring for et forskningscenter som FAOS, hvor alle ansatte er eksternt finansieret – her er ingen faste stillinger at falde tilbage på, hvis nyfinansiering til centeret glipper. Det er baggrunden for, at det gennem FAOS' 20-årige historie har været et overordnet mål at sikre en kontinuerlig finansiering. Hensigten har været at fastholde de ansatte – at fastholde kompetencerne. I tillæg hertil har vi fulgt et princip om, at alle i centeret skal kunne opnå et almindeligt karriereforløb ved universitetet. Det vil sige gennemføre et ph.d.-forløb med efterfølgende mulighed for at få et adjunktur, der peger frem mod et lektorat og eventuelt et professorat. Formålet er at undgå, at forskere får meget lange forløb som videnskabelige assistenter eller sidder fast i karrieresystemet som post.doc.'ere.

Staben af forskere ved FAOS er vokset stille og roligt i de år, der er gået. Det har kunnet lade sig gøre, fordi en gruppe bevillingsgivere har vist sig parate til at støtte FAOS' forskning via femårige programbevillinger. Bevillingerne har givet mulighed for at gennemføre et større antal ph.d.-forløb og har sikret en langsigtet planlægning i forskningsaktiviteterne. Samtidig må bevillingerne ses som udtryk for, at bevillingsgiverne tillægger det værdi, at der bliver opbygget kompetencer og forskningserfaring blandt centerets forskere. Vores erfaring siger os, at bevillingsgiverne ikke har nogen interesse i 'hotel-tilstande', men snarere har en forventning om en vedvarende udbygning af de forskningsmæssige kompetencer.

En udfordring vi stadig står med er, at universiteternes ansættelses- og karrieresystem grundlæggende bygger på faste (tidsbegrænsede) ansættelser. Det betyder, at det er en tilbagevendende udfordring at skabe normale ansættelses- og karriereforløb via gentagne midlertidige ansættelser. Problemet er erkendt af rektorat og dekanat, men vi mangler en endelig løsning. En løsning ville ellers kunne medvirke til at styrke muligheden for at udføre relevant og højt kvalificeret forskning, der både kan tiltrække nye bevillinger og samtidig være en logisk del af universitetets virke.

Denne beretning omhandler det andet år i FAOS' femårige forskningsprogram *De åbne markeder og den danske model*. Et højdepunkt for FAOS i det forgangne år var værtskabet for den 9. europæiske kongres for the International Industrial Relations Association (IIRA). Med 370 deltagere fra 32 lande blev den fire dage lange kongres den succes, vi havde arbejdet for og håbet på. Trods det positive resultat vil FAOS ikke blive vært for et lignende arrangement lige med det samme. Men vi vil følge op med en fortsat række af mindre konferencer og seminarer af såvel nationalt som internationalt tilsnit.

På de efterfølgende sider gennemgår vi resultaterne af forskningen og forskningsformidlingen i 2010. Finansieringen af FAOS' forskningsvirksomhed i programperioden 2009-2013 er først og fremmest sikret gennem en programbevilling fra Industriens Uddannelses- og Samarbejdsfond, Dansk Arbejdsgiverforening, LO, Bygge- og Anlægsbranchens Uddannelsesfond og Beskæftigelsesministeriet. Denne femårige finansiering er hjørnesteinen i FAOS' forskningsvirke. Hertil kom i 2010 nogle store projektfinsieringer. Her skal fremhæves tillidsrepræsentantundersøgelsen gennemført for LO og det fortsatte samarbejde med Kommunernes Landsforening og forhandlingsfællesskabet KTO om en flerårig projektpakke, der blandt andet indeholder finansieringen af et ph.d.-projekt. Vi vil gerne benytte lejligheden til at takke alle for denne støtte til FAOS' forskningsvirksomhed. Vi vil også gerne takke det Samfundsvidenskabelige Fakultet og Sociologisk Institut ved Københavns Universitet for det fortsat gode samarbejde.

København, april 2011

Søren Kaj Andersen
centerleder, lektor, ph.d.

Mikkel Mailand
forskningsleder, lektor, ph.d.

Forord	1
Indholdsfortegnelse	3
1. Beretning for FAOS' forskningsvirksomhed 2010	5
Forskningsområde 1: De politiske systemer, parterne og reguleringen	7
Forskningsområde 2: Arbejdskraftmangel og arbejdsmarkedsinklusion	11
Forskningsområde 3: Mod nye balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed	12
Forskningsområde 4: Nye ejerskabs-, samarbejds- og reguleringsformer	15
EIRO og ERM	17
2. Økonomi og bemanding	18
3. Om FAOS	20
4. Publikationer 2010	23

1 BERETNING FOR FAOS' FORSKNINGS- VIRKSOMHED 2010

2010 var andet år i FAOS' arbejde med det femårige forskningsprogram *De åbne markeder og den danske model*. Forskningsprogrammet er primært finansieret af Industriens Uddannelses- og Samarbejdsfond (CO-industri og DI), Dansk Arbejdsgiverforening, Beskæftigelsesministeriet, Landsorganisationen i Danmark og Bygge- og Anlægsbranchens Uddannelsesfond (Dansk Byggeri og 3F).

Mange af de forskningsprojekter, der er planlagt til denne programperiode, er sat i søen – nogle af dem blev præsenteret ved en række *arrangementer* i årets løb. FAOS har i 2010 fortsat prioriteret at afholde disse arrangementer, da de giver os mulighed for at præsentere vores forskning, samtidig med at forskere og praktikere kan udveksle og diskutere synspunkter om emner af relevans for begge parter.

2010 var året, hvor FAOS var vært for den 9. europæiske kongres for International Industrial Relations Association, IIRA (nu kaldet ILERA). I dagene 28. juni-1. juli samledes 370 forskere og praktikere fra 32 lande i et solrigt København under temaet *European Employment Relations – Crises and Visions*. Resultater fra aktuell forskning om bl.a. beskæftigelsespolitik, virksomhedsstrategier om arbejdsfordeling, arbejdsmigration, flexicurity, ligestilling og familie/arbejdsliv-balancer blev i løbet af kongresdagene præsenteret på plenar-sessioner, workshops mv. Samlet set blev der holdt ca. 120 oplæg og præsentationer. Der blev arrangeret kongresmiddag på Nationalmuseet, reception på Københavns Rådhus og virksomhedsbesøg. IIRA-kongressen er langt den største opgave af denne type, FAOS har påtaget sig, og det havde ikke kunnet lade sig gøre uden den støtte, vi fik udefra. Derfor tak til sponsorerne Beskæftigelsesministeriet, Industriens Uddannelsesfond (DI og CO-industri), Sociologisk Institut (Københavns Universitet), DA, LO og FTF. Også tak til de kollegaer fra Roskilde Universitet, Syddansk Universitet, Aalborg Universitet og Københavns Universitet, som var med i den akademiske styregruppe bag kongressen.

HR-praksisser i multinationale selskaber var titlen på et seminar, FAOS afholdt i samarbejde med Center for Strategisk Management og Globalisering på CBS den 16. december 2010. Udgangspunktet for seminaret var projektet *Employment Practices of Multinationals in Organizational Context*, som omhandler HR-praksisser i multinationale selskaber med base eller datterselskaber i Danmark. I undersøgelsen har 120 HR-ledere udfyldt et omfattende spørgeskema om emnerne HR-funktionen lokalt og centralt, organisatorisk læring, medarbejderinvolvering, medarbejderrepræsentation og forholdet til faglige organisationer. Undersøgelsen er en del af et internationalt forskningssamarbejde, og på seminaret blev udvalgte resultater fra både den danske og udenlandske del af undersøgelsen præsenteret. Oplægsholdere fra England, Irland og Danmark deltog, og de multinationale virksomheders praksisser og betydning i de forskellige lande blev diskuteret. Centralt stod spørgsmålet om, hvorvidt forskellige arbejdsmarkedssystemer bliver påvirket af de multinationale selskabers økonomiske indflydelse, og om personalepolitikken påvirker samarbejdsrelationerne.

I 2010 var det 20 år siden, FAOS startede som forskningsenhed ved Københavns Universitet – det blev i november markeret med *tre jubilæumsseminarer*, hvor vores nyeste forskningsresultater blev præsenteret. Der var mellem 70 og 100 deltagere til seminarerne. Det første seminar blev afholdt den 3. november, og emnet var her *Social dumping – status, nye tiltag og perspektiver*. Det andet seminar, den 10. november, havde titlen *Udviklingen i den faglige organisering – årsager og konsekvenser for den danske model*, og her blev en undersøgelse af LO-forbundenes faldende medlemstal og den svækkede overenskomstdækning gennemgået. Det tredje seminar, som fandt sted den 17. november under titlen *Tillidsrepræsentanten anno 2010 – en noget*

anderledes arbejdsplads end i 1998, gennemgik en omfattende tillidsrepræsentantundersøgelse, som FAOS har gennemført for LO. Ved alle tre seminarer blev FAOS' oplæg kommenteret af inviterede organisationsrepræsentanter.

FAOS har gennem mange år udbudt *undervisning* i arbejdsmarkedsforhold på Københavns Universitet. I 2006 udbød vi for første gang undervisning ikke blot til studerende på universitetet, men også til praktikere inden for feltet – det vil sige organisationsfolk, embedsmænd i ministerier og lignende. Denne ordning har vi fortsat lige siden. Titlen på efterårets kursusrække i 2010 var som i 2009 *Insidere og outsiders – den danske models rækkevidde*. Kurset tiltrak omkring 40 deltagere – nogenlunde ligeligt fordelt mellem praktikere og studerende. I foråret 2011 udgiver FAOS en antologi af samme navn, som analyserer, i hvilket omfang og hvorfor grupper på det danske arbejdsmarked ikke er en del af det organiserede og overenskomstdækkede arbejdsmarked. Antologien indeholder bidrag af FAOS' forskere og udgives ved DJØF's forlag.

Ser vi på vores *skriftlige produktion*, har FAOS' samlede publicering i 2010 været 41 publikationer, dvs. tre flere end i 2008, mens der i 2009 var 45 publikationer. Fordelingen var i 2010 4 publikationer i kategorien bøger og større rapporter (2 i 2009), 11 forskningsnotater (6 i 2009), 14 videnskabelige artikler (17 i 2009) og 12 artikler i øvrigt (20 i 2009). En kategori, vi – som mange andre forskningsmiljøer – har prioriteret højere i de senere år, er internationalt anerkendte tidsskrifter (der tæller med under videnskabelige artikler). Her kan vi konstatere, at det i 2010 er lykkedes at få offentliggjort fire artikler i de internationalt anerkendte tidsskrifter (dvs. med peer review). Det er en mere end i 2009.

Hjemmesiden er på mange måder FAOS' vindue til omverdenen. I september 2009 lancerede vi en ny version af faos.dk. Med den nye version fulgte bl.a. en ny og mindre teksttung forside med en enkel og mere overskuelig struktur i venstremenuen og mere grafik, som bruges aktivt. Fra forsiden er der indgange til temaer som for eksempel igangværende overenskomstforhandlinger, og man kan tilmelde sig FAOS' mailingliste og modtage nyhedsmails, når der udgives nye publikationer mv. Et centralt element på hjemmesiden er fortsat boksen FAOS i medierne, som opdateres dagligt. Her ligger links til aviser, radio, tv eller andre medier, hvor FAOS' forskere optræder. Samlet set har der i 2010 været 50.112 besøg på faos.dk – dvs. i gennemsnit 4.176 besøg pr. måned. Besøgstallet på hjemmesiden var i de første måneder efter lanceringen af den nye version stigende med omkring 50% fra oktober 2009 til marts 2010. Vi kunne konstatere, at den nye hjemmeside var kommet godt fra start, og i februar 2010 toppede besøgstallet med 7654 besøg på én måned. De høje besøgstal i starten af 2010 skal nok ses i sammenhæng med OK-forhandlingerne på det private arbejdsmarked, som dagligt blev kommenteret og analyseret på hjemmesiden. Formentlig er det igen OK-forhandlinger, der spiller ind, når vi hen mod slutningen af 2010 atter kan se en generel stigning i besøgstallet.

Et andet vigtigt forum for FAOS' formidling er vores nyhedsbrev, *FAOS information*. FAOS information udkommer tre gange om året og består af artikler om vores seneste forskning – herunder beskrivelser af nye publikationer/projekter – samt beretninger fra og omtaler af interessante seminarer og konferencer i Danmark eller udlandet. Derudover præsenterer vi med jævne mellemrum nye medarbejdere, de seneste besøgstal fra hjemmesiden og lignende. Nyhedsbrevet trykkes i mellem 300 og 400 eksemplarer og ligger også i pdf-format på hjemmesiden.

Af andre væsentlige *formidlingsaktiviteter* kan nævnes, at vi i 2010 holdt en lang

række oplæg og foredrag for arbejdsmarkedsorganisationer og offentlige myndigheder samt ved konferencer, herhjemme såvel som i udlandet. Enkelte af FAOS' ansatte har også været gæsteforelæsere på danske og udenlandske universiteter. Desuden var FAOS i 2010 vært for udenlandske forskere, journalister, offentlige myndigheder og arbejdsmarkedsorganisationer, der var på studietur i Danmark. Endelig har FAOS-ansatte i løbet af året fungeret som 'peer-reviewere' på videnskabelige artikler, og vi har i vidt omfang deltaget i den offentlige debat, som det fremgår af boksen FAOS i medierne på vores hjemmeside.

I det følgende skal *forskningsarbejdet* i 2010 gennemgås med udgangspunkt i forskningsprogrammets fire forskningsområder: *A) De politiske systemer, parterne og reguleringen*, *B) Arbejdskraftmangel og arbejdsmarkedsinklusion*, *C) Mod nye balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed* og *D) Nye ejerskabs-, samarbejds- og reguleringsformer*.

Et overordnet formål med forskningsprogrammet er at belyse, hvordan balancen mellem fleksibilitet og sikkerhed i arbejdsmarkedsreguleringen udvikler sig – og hvordan den bliver påvirket af den finansielle krise. Her vil de stadig mere åbne markeder spille en rolle. Vi må antage, at danske virksomheder bliver udsat for stadig større international konkurrence. Forskellige former for udenlandsk ejerskab af virksomheder vil også i stigende grad præge virksomhederne og påvirke medarbejder/ledelsesrelationer og mulighederne for at skabe balancerede løsninger i reguleringen af vilkårene på de enkelte virksomheder. Vil det være muligt ikke bare at fastholde, men også udvikle flexicurity-tilgangen til arbejdsmarkedsreguleringen under de forværrede økonomiske konjunkturer? Og hvad vil den konjunkturelle udvikling have af betydning for omfanget af arbejdsmigrationen?

Et væsentligt karakteristikon ved den danske model er den høje organiseringsgrad på lønmodtagersiden. I dag finder organiseringen af lønmodtagere og arbejdsgivere sted på et mere åbent marked, efter at Menneskerettighedsdomstolen i 2006 afviste brugen af eksklusivaftaler. Det har udfordret enhedsfagbevægelsen samtidig med, at bl.a. den kristelige organisering af både lønmodtagere og arbejdsgivere har fået flere medlemmer. Hertil kommer, at stadig flere lønmodtagere vælger at stå helt uden for de faglige organisationer.

Parallelt til FAOS' to foregående forskningsprogrammer er det også i dette forskningsprogram en antagelse, at den danske model bevæger sig i retning af et multineveaureguleret system, der afspejler den kompleksitet, som præger dagens og fremtidens arbejdsmarked.

Forskningsområde 1: De politiske systemer, parterne og reguleringen

Forskningsområde 1: De politiske systemer, parterne og reguleringen

Inden for dette forskningsområde er der flere forhold, der påvirker den danske model på det overnationale niveau. Det gælder både juridisk bindende og ikke-bindende former for europæisk regulering, og det gælder arbejdsmigration. På nationalt niveau er det de tilbagevendende overenskomstfornyelser, den danske model mere generelt og modellens samspil med det politisk-administrative system, der er i fokus. Dette samspil er også relevant på det lokale niveau, hvor det dog er det, vi kalder det virksomhedsbaserede aftalesystem, der står centralt.

I 2010 har Jørgen Steen Madsen, Jesper Due, Mikkel Mailand og Nana Wesley Hansen løbende fulgt opstarten af overenskomstforhandlingerne i den offentlige sektor

2011. I den forbindelse er forskningsnotat nr. 115, *OK 2011: Fra lønfest til nulløsning og vægt på tryghed*, og analyseartiklen *Overenskomst 2011: De fede år er helt forbi* udarbejdet af Jesper Due og Jørgen Steen Madsen. Sidstnævnte blev publiceret i Politiken. Samme forfattere står også bag en række publikationer om overenskomstforhandlingerne i den private sektor 2010, udarbejdet i sidste fase af forhandlingerne: Forskningsnotat nr. 106, *OK 2010. HK og 50%-reglen. Baggrund og effekt*, forskningsnotat nr. 108, *OK 2010. Vedligeholdelsesforlig med modelperspektiv*, og forskningsnotat nr. 109, *OK 2010. Ny magtfordeling i overenskomstsillet*, blev publiceret januar-april 2010. Artiklerne *Jobfest. Løn og tryghed vinder i OK 2010* og *Nybrud. OK 2010 har ført til ny magtfordeling* blev begge bragt i Politiken, mens kronikken *Industrien har styrket den danske model* blev publiceret i Berlingske Tidende i foråret 2010.

Overenskomstforhandlingerne i 2010 var også emne for et debatindlæg i Berlingske Tidende, *OK 2010. Adgang til lønoplysninger – et gennembrud?*, skrevet af Klaus Pedersen. Indlægget tager afsæt i en aftale indgået mellem 3F og Danmarks Fiskeriforening, og det diskuteres, hvilken effekt den har på problemer med social dumping. Artiklen *Når overenskomsten føles rigtig* af Søren Kaj Andersen og Christian Lyhne Ibsen er skrevet til TIB's jubilæumsskrift udgivet i anledning af 125 året for organisationen af tømrere, snedkere mv. Den omhandler udviklingen i TIB's overenskomster gennem de sidste 25 år med fokus på emner som arbejdstid, arbejdsmarkedspension, uddannelse og social dumping. Derudover har Anna Ilsøe forfattet paperet *Safety nets or straight jackets – the regulatory frameworks on working time in the Danish, German and American metal industries*, som sammenligner forskellige former for regulering af fleksibel arbejdstid. Paperet blev præsenteret ved IIRA-kongressen i København i juni/juli 2010, hvor FAOS var vært.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen har desuden udarbejdet forskningsnotatet *Omdrejningspunktet i den danske model. Forligsinstitutionen 100 år: 1910-2010* (nr. 111) og antologibidraget *Septemberforliget 1899 og udviklingen af den danske aftalemodel*, der omhandler udviklingen af forligsinstitutionen og den danske model. Også Christian Lyhne Ibsen har skrevet om forligsinstitutionen i Politiken-analysen *Forligsen fylder 100 år – forligsinstitutionen har nu i 100 år hjulpet uenige parter*, og Jørgen Steen Madsen, Jesper Due og Søren Kaj Andersen har forfattet antologibidraget *Employment Relations in Denmark*, der præsenterer og diskuterer dansk arbejdsmarkedsregulering.

Projektemne 1:

Arbejdsmarkedsorganisationerne – medlemsudvikling og strukturtilpasning

Mens de danske arbejdsgiverorganisationer har formået at opretholde deres medlems-tilslutning, mister fagbevægelsen og a-kasserne medlemmer til den kristelige fagbevægelse, samtidig med at et stigende antal lønmodtagere vælger at stå uden for de faglige organisationer. Det faldende medlemstal betyder bl.a., at der i stigende grad kan sættes spørgsmålstejn ved enhedsfagbevægelsens legitimitet.

Medlemsudviklingen, såvel som andre former for pres, har endvidere skabt behov for en fortsættelse af arbejdsmarkedsorganisationernes strukturtilpasning. På lønmodtagersiden er der skabt fem til seks dominerende fagforbund, mens udviklingen mod karteller er gået i stå. I hvilket omfang er der behov og mulighed for yderligere fusioner af lønmodtagerorganisationer i de kommende år – og af arbejdsgiverorganisationer?

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen skrev i forbindelse med dette projektemne en lang række artikler under temaet a-kasser i 2010: *A-kassernes medlemstal faldt også i 4. kvartal 2009, Fortsat vigende organisationsgrad og A-kassernes medlemstal steg med 5.000 første halvår 2010* er alle analyseartikler om a-kasser og organisationsgrad. Artiklerne blev publiceret på FAOS' hjemmeside og i dagspressen. Endvidere har Jesper Due og Jørgen Steen Madsen i samarbejde med Mie Dalskov Pihl fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd udarbejdet en større rapport med titlen *Udviklingen i den faglige organisering: årsager og konsekvenser for den danske model*, som blev publiceret i LO-dokumentation nr. 1, oktober 2010. Rapporten indeholder resultaterne af en undersøgelse påbegyndt i 2009 om udviklingen i arbejdsløsheds-kassernes dækningsgrad og fagforeningernes organisationsgrad fra midten af 1990'erne og frem til 2008. Undersøgelsen blev gennemgået og kommenteret ved det andet af FAOS' jubilæumsseminarer i november 2010 (se ovenfor).

Projektemne 2:

Politisering af den danske model – hvordan stiller det parterne?

Tidligere tiders relativt skarpe opdeling mellem statens og arbejdsmarkedets parter reguleringskompetencer er under opløsning. Den stigende indholdsmæssige bredde i overenskomsterne og hovedorganisationernes opprioritering af velfærdsrelaterede spørgsmål er blandt årsagerne hertil. Endvidere har det haft betydning, at aktørerne i det politisk-administrative system i stigende grad har blandet sig i overenskomstforhandlingerne. Det kan ses som en konsekvens af de flere velfærdsorienterede emner i overenskomsterne, men det rejser også spørgsmålet, om der generelt er en større politisk tilbøjelighed til at ignorere parternes selvregulering.

Inden for dette projektemne følges udviklingen i arbejdsdelingen, og der opstilles scenarier for den fremtidige udvikling: Er det lykkedes at skabe enighed om nye arbejdsdelinger mellem staten og parterne? Har den organisatoriske svækkelse af arbejdsmarkedets parter, særligt på lønmodtagersiden, allerede øget det politiske systems incitament til at inddrage flere områder i den politiske regulering – eller vil dette problem opstå på længere sigt?

I tilknytning til dette projektemne har Mikkil Mailand og Christian Lyhne Ibsen forfattet analysen *Pragmatiske uvenner* om den kriseramte relation mellem VK-regeringen og fagbevægelsen efter genopretningsplanen 2010 og et trepartssamarbejde om langtidsledige, som fagbevægelsen i 11. time trak sig ud af. Analysen blev publiceret i Politiken.

Projektemne 3:

Den danske model og virksomhederne – udfyldning af rammeoverenskomsterne

Den øgede bredde i overenskomsterne betyder sammen med decentraliseringen, at mange og meget forskelligartede overenskomstforhold skal udfyldes via lokalaftaler på virksomhederne. Flexibiliteten i de ansattes og arbejdsgivernes aftalemuligheder på virksomhedsplan er øget, og samtidig er de emner, som de lokale parter skal håndtere, vokset i omfang og indhold. Det giver mulighed for, at parterne selv kan aftale sig frem til og tilrettelægge ordninger, der er tilpasset de lokale forhold. Men det betyder også, at der kan være betydelige forskelle på forholdene på virksomheder inden for samme område og branche. Hvordan bruger parterne lokalt nye muligheder i overenskomsterne? Er der andre reguleringsformer, der er barrierer for anvendelsen

af elementer i overenskomsterne, fx EU-regulering? Er der grupper, som bliver udelukket fra at bruge mulighederne lokalt?

Helt overordnet vil analyserne inden for dette projektemne forholde sig til konsekvenserne for partssamarbejdet, herunder om tiltagene samlet kan betragtes som en styrkelse af partsystemet.

Under projektemnet har Anna Ilsøe udarbejdet ph.d.-afhandlingen *Negotiated flexibility – Comparative perspectives on Danish employment relations at local and national levels*. Afhandlingen bygger på fem artikler, der præsenterer forskellige komparative studier af den forhandlede fleksibilitet på det danske arbejdsmarked – herunder sammenligninger af dansk, tysk og amerikansk arbejdsmarkedsregulering, case-studier af lokale forhandlinger om arbejdstid i den danske og tyske metalindustri og en større survey om lokale forhandlinger blandt små og store produktionsvirksomheder i Danmark. Anna Ilsøe forsvarede sin ph.d.-afhandling i marts 2010. I tillæg hertil udarbejdede Anna Ilsøe paperet *The flip coin of organised decentralisation – company-level bargaining in the Danish industrial sector and its effects* til IIRA-kongressen i København i juni/juli 2010.

Projektemne 4:

Den europæiske arbejdsmarkedsintegration – påvirkning og drivkræfter

Siden midten af 1990'erne har en del studier, både herhjemme og i udlandet, analyseret EU-reguleringens påvirkning af medlemsstaterne. De fleste af disse analyser har fokuseret på de forskellige reguleringstyper hver for sig. Men hvad er den samlede effekt af den europæiske regulering på de nationale arbejdsmarkedsmodeller, herunder den danske? I hvilket omfang er der sket en konvergens mellem modellerne, og i hvilket omfang er der tale om status quo eller udvikling af nye forskelligheder inden for eller mellem modellerne?

Andre væsentlige spørgsmål i dette projektemne drejer sig om drivkræfterne bag arbejdsmarkedsreguleringen og arbejdsmarkedsintegrationen. Der er sat nye rammer for de nationale arbejdsmarkeder inden for EU med det europæiske fokus på videreudviklingen af et fællesmarked for service og tjenesteydelser og med EU-udvidelsen mod øst.

Under dette projektemne har Mikkel Mailand i 2010 udarbejdet forskningsnotaterne *Slowing down Social Europe? The role of coalitions and decision-making arenas. Theory, literature review and methods* (nr. 113) og *Slowing down Social Europe? The role of coalitions and decision-making arenas. The area of employee involvement* (nr. 116). Begge notater knytter sig til projektet *Slowing Down Social Europe?*, der har til formål at analysere indholdet i og vægten mellem forskellige reguleringstyper med fokus på områderne medindflydelse, beskæftigelse, familie/arbejdsliv og mobilitet. Forskningsnotat nr. 113 beskriver teori, metode og hypoteser i projektet, mens forskningsnotat nr. 116 analyserer beslutningsprocesser på EU-niveauet inden for medindflydelsesområdet.

Projektemne 5:

Den danske models randområder – den ufuldstændige dæknings følgeproblemer

Det forhold, at omkring 20 procent af de danske lønmodtagere ikke er dækket af en kollektiv overenskomst, er en udfordring for den danske model. Denne udfordring bliver ikke mindre af, at flere og flere velfærdsgoder tilvejebringes gennem overenskomsterne. Stigning i arbejdsmigration og i antallet af enkeltmandsfirmaer samt en meget

markant udvikling i antallet af vikarer har yderligere sat fokus på denne udfordring.

Fokus i projektemnet ligger på brancher (fx industrien, bygge- og anlæg, hotel og restauration, det kreative arbejdsmarked, universiteter, kultursektoren) såvel som på ansættelsestyper (vikarer, andre typer af midlertidigt ansatte, løntilskudsjob, konsulenter). Centralt står spørgsmål som: Er der områder på det danske arbejdsmarked, hvor der i stort omfang anvendes arbejdskraft, der ikke får fuld gavn af de goder, flertallet af lønmodtagerne inden for den danske model nyder godt af? Og hvilke løn-, arbejds- og ansættelsesvilkår hersker inden for disse områder?

Outsider-begrebet var omdrejningspunkt for FAOS' kursusrække i efterårssemesteret 2010: *Insidere og outsiders – den danske models rækkevidde* (se ovenfor). Kurset bestod af 12 lektioner, og her blev der præsenteret empiri og teori om, hvordan den danske model i større eller mindre grad skaber outsiders på det danske arbejdsmarked.

Forskningsområde 2: Arbejdskraftmangel og arbejdsmarkedsinklusion

Forskningsområde 2: Arbejdskraftmangel og arbejdsmarkedsinklusion

Den demografiske udvikling betyder, at Danmark sammen med størstedelen af de andre europæiske lande får stigende problemer med at skaffe tilstrækkeligt med kvalificeret arbejdskraft. Samtidig er der fortsat store grupper i den arbejdsdygtige alder, der har en løs eller slet ingen tilknytning til arbejdsmarkedet – det gælder bl.a. for de gamle migrantgrupper, der siden 1960'erne er kommet hertil.

På EU-niveauet spiller direktiv- og anden regulering af det indre marked samt domstolsafgørelser en særlig rolle for dette forskningsområde. I forhold til den danske regulering inddrages eksisterende og nye bestemmelser i overenskomsterne, der særligt omhandler migranternes vilkår. Desuden står den beskæftigelsespolitiske lovgivning og andre arbejdskraftrelaterede tiltag centralt. Endvidere fokuseres der på virksomhedernes rekruttering af udenlandsk arbejdskraft via netværk, vikarbureauer og andre kanaler, men også arbejdsmarkedets parters rolle i lokale og regionale fora er genstand for analyse.

I tilknytning til dette forskningsområde har Søren Kaj Andersen udarbejdet paperet *Responses to Growing Unemployment and Mismatch between Skills and Job Openings in EU Member States*, som omhandler de europæiske erfaringer vedrørende bekæmpelse af ledighed samt kommende udfordringer med at matche arbejdskraftefterspørgsel og kvalifikationer. Paperet blev præsenteret ved et internationalt seminar i Beijing den 20. maj 2010.

Projektemne 1:

Arbejdsmigration – omfang, rekruttering og overenskomstregulering

De overordnede formål inden for dette projektemne er at beskrive og analysere, for det første omfanget af udenlandsk arbejdskraft, der kommer til landet, for det andet rekruttering og fastholdelse af arbejdsmigranterne, og for det tredje de eventuelle konsekvenser for løn, ansættelses- og aftale-forhold, deres tilstedeværelse kan vise sig at få.

FAOS' hidtidige forskning viser, at migration fra lavtlønslande i øst skaber en række udfordringer for dansk arbejdsmarkedsregulering. Det handler her særligt om migration i form af udstationering. Den fri bevægelighed for tjenesteydere i EU giver fx polske virksomheder mulighed for at løse opgaver i Danmark. Spørgsmålet er, hvordan og i hvilket omfang det er muligt at sikre, at de udenlandske tjenesteydere arbejder på 'danske vilkår'. Samtidig skal det understreges, at kontrakter med udenlandske

tjenesteydere, der udstationerer egne medarbejdere i Danmark, kan ses som en fleksibel løsning af midlertidige problemer med mangel på arbejdskraft inden for specifikke sektorer.

I 2010 har Søren Kaj Andersen og Klaus Pedersen i tilknytning til dette projektemne skrevet forskningsnotat nr. 110, *Social dumping*, og nr. 112, *Social dumping – kædeansvar og andre ansvarsformer*. Førstnævnte notat omhandler indsatsen mod social dumping ved OK 2010, og det andet gennemgår konkret nogle af de ansvarsformer, der er foreslået til at imødegå problemerne. Desuden diskuterer Søren Kaj Andersen i en analyse-artikel til Politiken, *Østeuropæerne og presset på overenskomstmodellen*, reguleringen af løn på det danske arbejdsmarked og en eventuel lovgivning om mindsteløn. Emnet social dumping var også på programmet ved FAOS' første jubilæumsseminar i november 2010 (se ovenfor).

Arbejdsmigrationen fra tredjeverdenslande til det danske arbejdsmarked har hidtil været begrænset. Det samme gælder migrationen af højt kvalificeret arbejdskraft. I foråret 2010 blev rapporten *Rekruttering av kompetansesarbejdskraft fra tredjeland til Norden – Reguleringer, strategier og realiteter* udgivet af Nordisk Ministerråd. Rapporten er opdelt i fem landekapitler og et afsluttende kapitel. FAOS har bidraget med landekapitlerne om Danmark og Island (ved Nana Wesley Hansen og Anne Marie Boesen) og det afsluttende kapitel, der omhandler ligheder og forskelle mellem landene i forhold til regler, strategi og realiteter i rekrutteringen af den kvalificerede arbejdskraft (ved Nana Wesley Hansen og Søren Kaj Andersen). Nana Wesley Hansen har sammen med Åsmund Arup Seip og Line Eldring fra Fafo i Oslo været redaktør på rapporten. Den blev præsenteret på en konference den 3. maj 2010 arrangeret af Beskæftigelsesministeriet og Nordisk Ministerråd.

Projektemne 2:

Beskæftigelsespolitikken – gør arbejdsmarkedets parter en positiv forskel?

Formålet med dette projektemne er at belyse, i hvilket omfang parterne formår at tilføje beskæftigelsespolitikken værdi, således at beskæftigelsespolitikken traditionelle dobbelte formål, at sikre arbejdskraft og modvirke langtidsløshed, lettere opfyldes. I den forbindelse er et centralt spørgsmål, hvordan parterne har imødegået den styrkede politisering, der er kommet til udtryk ved, at parternes formelle indflydelse lokalt og regionalt er svækket som følge af Strukturreformens reformering af trepartsforaene.

Et andet fokus i dette projektemne er beskæftigelsespolitikken indhold. De 'gamle' migranter udgør en stadig større del af beskæftigelsespolitikken målgruppe, men er ikke blandt de grupper, som fagbevægelsen og arbejdsgiverorganisationerne traditionelt har bedst kontakt til. Gør parternes deltagelse i beskæftigelsespolitikken en positiv forskel for de 'gamle' migranter, eller må parterne 'overlade' den reelle interessevaretagelse for denne målgruppe til frivillige organisationer?

Der er ikke udgivet publikationer under dette projektemne i 2010.

Forskningsområde 3: Mod nye balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed

Forskningsområde 3: Mod nye balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed

Betegnelsen den danske model er i de seneste år blevet suppleret af den danske flexicurity-model, der beskriver kombinationen af liberale ansættelses- og afskedigelsesregler, generøse velfærdsstøttestyrelser og aktiv arbejdsmarkedspolitik. Flexicurity kan dog også betragtes som udtryk for andre dynamikker mellem fleksibilitet og sikkerhed i

arbejdsmarkedsreguleringen. Centralt står her udviklingen i overenskomstsyste­met, hvor velfærdsemner som pension, uddannelse, barsel mv. giver en udbygget sikkerhed i sektoraftalerne, mens den udbyggede decentralisering i aftaleindgåelsen giver mulighed for fleksibilitet i tilrettelæggelsen af arbejdet på den enkelte virksomhed. Denne udvikling er forløbet hen over de seneste årtier – hvad vil karakterisere den videre udvikling af balancerne mellem fleksibilitet og sikkerhed i overenskomstsyste­met?

På overnationalt niveau er opfølgningen på de fælleseuropæiske principper for flexi­curency, der blev vedtaget i 2007, et centralt omdrejningspunkt for dette forskningsom­råde. Nationalt er forskydninger i balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed som følge af overenskomstfornyelser og lovrevisioner vigtige, ligesom læringsprocesser mellem de europæiske medlemsstater er det. Lokalt er trade-offs mellem lønmodtagere og ledelsen på virksomhederne i fokus, og her belyses betydningen af tillid mellem par­terne.

I tilknytning til forskningsområde 3 har Mikkel Mailand i 2010 skrevet forsknings­notat nr. 114, *Dagpengesystemet og flexicurity-modellen*, der analyserer og diskuterer forskellige tiltag til at forbedre det danske dagpengesystem og tiltagenes konsekvenser for flexicurity. Christian Lyhne Ibsen analyserer og diskuterer det danske arbejdsmar­ked og beskæftigelsessituationen før og under den økonomiske krise i artiklen *Dane­mark, le chouchou du prof en difficulté?*. Artiklen blev bragt i tidsskriftet Nordiques i august 2010.

Til IIRA-kongressen i København, hvor FAOS var vært (juni/juli 2010), skrev Trine P. Larsen, Jens Arnholtz Hansen og Nana Wesley Hansen artiklen *Danish Flexicurity – A Role Model, but what is there to Copy? The Case of Fixed-term, Agency, and Visiting Workers* om den danske flexicurity-models dækning af medarbejdere, særligt de mest fleksible såsom tidsbegrænset ansatte, vikarer mv.

Projektemne 1:

Flexicurity på virksomheden – er det her kernen skal findes?

Med relativt moderate kompensationsrater for andre end de lavestlønnede og en re­lativ omfattende ansættelsesbeskyttelse for funktionærgrupperne, er det spørgsmålet, om 'den gyldne trekant' er en dækkende og overbevisende beskrivelse af den danske flexicurity-model. Er flexicurity blot en illusion, eller skal kernen i flexicurity bare findes andre steder?

FAOS' forskning har vist, at en flexicurity-model som den danske ikke kan forstås uafhængig af den omfattende rolle, som overenskomstsyste­met spiller – og at der indgås flexicurity trade-offs på virksomhederne. Hvilken rolle spiller social kapital for flexicurity på virksomhederne? Og fordeles fleksibilitet og sikkerhed skævt mellem de ansatte? Det er spørgsmål som disse, der står centralt i dette projektemne.

I forskningsnotat nr. 102 fra 2009, *Flexicurity and collective bargaining. Balancing Acts across Sectors and Countries*, analyserede Christian Lyhne Ibsen og Mikkel Mailand kollektive forhandlinger og overenskomsters betydning for udvikling af flexicurity inden for den grafiske industri og elektrikerfaget i Storbritannien, Danmark og Spanien. I forlængelse heraf publicerede de to forfattere i 2010 artiklerne *Striking a balance? Flexibility and security in collective bargaining* og *Er det kun i Danmark, at overenskomsterne bidrager til flexicurity?* i henholdsvis tidsskriftet Economic and Industrial Democracy og tidsskriftet Økonomi & Politik. I tillæg hertil præsenterede Christian Lyhne Ibsen artiklen *Strained compromises? Flexicurity during crisis* på IIRA-kongressen i København i sommeren 2010.

Anna Ilsøe står bag artiklen *Between trust and control: company-level bargaining on flexible working hours in the Danish and German metal industries*, der blev publiceret i *Industrial Relations Journal* i januar 2010. Ud fra 10 casestudier analyserer artiklen de lokale forhandlinger af fleksibel arbejdstid på virksomheder i den danske og tyske metalindustri.

Projektemne 2:

Den globale kamp om konkurrencedygtighed og social sikkerhed – hvad kan læres, og af hvem?

I 2008 udnævnte *The Economist* Danmark som det bedste sted at drive virksomhed, globalt set. Det fleksible arbejdsmarked spiller her en nøglerolle samtidig med, at høje niveauer for social sikkerhed, lønninger og skat ikke forhindrer Danmarks topplacering. I det globale perspektiv handler det om, hvorvidt nye vækstøkonomier præget af økonomisk liberalisme vil rette opmærksomhed mod den europæiske debat generelt og måske danske erfaringer mere specifikt. Der er under alle omstændigheder tegn på, at overvejelser om den sociale dimension ikke er fraværende i nye vækstøkonomier. Den modsatte vej rundt er det også et spørgsmål, hvilke erfaringer fra andre lande der kan være relevante i forhold til den videre udvikling af dansk arbejdsmarkedsregulering.

I EU-institutionerne foregår der en løbende kamp om, hvilke visioner for arbejdsmarkedsregulering, Europa bør have. I den forbindelse er opmærksomheden omkring flexicurity på EU-niveauet øget i løbet af de seneste fem år og nåede sit foreløbige højdepunkt med de fælles principper for flexicurity i december 2007.

Tilknyttet dette projektemne er artiklen *The common European flexicurity principles: How a fragile consensus was reached* af Mikkel Mailand. Artiklen analyserer beslutningsprocessen, der lå til grund for vedtagelsen af de fælles EU-flexicurityprincipper i 2007 og blev publiceret i *European Journal of Industrial Relations* i september 2010.

Forskningsnotat nr. 107, *De nordiske landes konkurrencedygtighed – fra flexicurity til mobiltation*, argumenterer for, at høj mobilitet på arbejdsmarkedet og et fleksibelt uddannelsessystem direkte understøttet af statslige politikker kan blive afgørende for de nordiske landes konkurrenceevne og velfærd fremover. Notatet, der blev publiceret i januar 2010, er udarbejdet for Nordisk Ministerråd af Søren Kaj Andersen i samarbejde med Ove Kaj Pedersen fra International Center for Business and Politics, CBS.

Projektemne 3:

Arbejdsliv og familieliv – balancer på individniveau

Også på det helt individuelle plan er balancer mellem fleksibilitet og sikkerhed konstant nærværende som et spørgsmål om at få arbejdsliv og familieliv til at gå op i en højere enhed. Fleksible arbejdstider og den såkaldte kombinationssikkerhed, dvs. muligheden for at kombinere lønnet beskæftigelse med andre forpligtelser i privatsfæren (børnepasning, pasning af ældre), er blevet særlig relevant i de senere år. Derudover er der øget fokus på seniorordninger, som kan sikre den enkelte en mere glidende overgang til pensionisttilværelsen, og som samtidig kan fastholde seniorer på arbejdsmarkedet.

Under dette projektemne stilles spørgsmål som: Opstår der modsætninger mellem på den ene side målsætninger om at nedbryde stress og på den anden side det grænseløse arbejde? Åbner de nye former for kombinationssikkerhed muligheder for den enkelte,

eller bliver der tale om, at den enkelte bliver sat bagud i karriereforløbet? Det handler om, hvilke løsninger der findes på virksomhedsplan, hvilken effekt de har på den enkelte, og hvilken rolle overenskomsterne og andre reguleringsformer spiller for de involverede parter.

Ved IIRA's verdenskongres i Sydney 2009 præsenterede Trine P. Larsen artiklen *Flexicurity from the Individual's Work-Life Balance Perspective: Coping with the Flaws in European Child- and Elder Care Provision*, som opfordrer til et nuanceret billede af flexicurity, der også medregner de individuelle familie/arbejdsliv-perspektiver. Artiklen blev i november 2010 publiceret i *Journal of Industrial Relations*. Trine P. Larsen fik desuden i tidsskriftet *Kvinder, Køn & Forskning* (nr. 4 2010) publiceret artiklen *Familie-arbejdslivspolitikker fra et ligestillingsperspektiv. Det 'glemte' sociale ansvar i danske CSR-initiativer* om virksomhedernes sociale ansvar.

Forskningsområde 4: Nye ejerskabs-, samarbejds- og reguleringsformer

Forskningsområde 4: Nye ejerskabs-, samarbejds- og reguleringsformer

Det er i det daglige samarbejde på virksomhederne, at reguleringsformernes værdi testes. Nye ledelsesformer og arbejdsorganiseringer, bl.a. i kraft af udenlandsk ejerskab, udfordrer til stadighed mulighederne i det eksisterende samarbejde, og det udfordrer videre op i systemet reguleringsmekanismer, både i overenskomster og i lovgivning. Omvendt spiller overenskomster, national lovgivning og EU-direktiver tilbage på virksomhederne som muligheder, udfordringer og begrænsninger.

Inden for dette forskningsområde er det på det overnationale niveau særligt EU-regulering som direktivet om de europæiske samarbejdsudvalg samt direktivet om information og høring, der er relevant at inddrage. Ligesom de frivillige aftaler om stress og om mobning og chikane spiller en rolle for regulering af arbejdsmiljøet. Nationalt står Samarbejdsaftalen centralt, men også overenskomstbestemmelser, som dem der i 2007 forbedrede de økonomiske vilkår for tillidsrepræsentanterne i industrien, spiller en betydelig rolle for partssamarbejdet på virksomhederne. På virksomheden drejer det sig om samarbejdsudvalgene og deres samspil med andre fora, om tillidsrepræsentanternes og sikkerhedsrepræsentanternes rolle, og om hvordan lovregulering på arbejdsmiljøområdet spiller sammen med anden regulering.

Projektemne 1:

Samarbejdet på virksomhederne – på vej mod nye former

Omkring hver fjerde virksomhed inden for industriens område, der kunne have et samarbejdsudvalg, har det ikke. Herudover er der en række virksomheder, der ikke opfylder betingelserne for etableringen af et samarbejdsudvalg, men som ikke desto mindre har et dagligt uformelt samarbejde. Centralt for dette projektemne står spørgsmål som: Hvordan fungerer samarbejdsudvalgene i dag? Hvad karakteriserer de virksomheder, som ikke har et samarbejdsudvalg? Og hvilke former for alternative samarbejdsformer opstår?

Tillidsrepræsentantens rolle har ændret sig markant i de senere år. I stadig større grad inddrages tillidsrepræsentanterne i strategiske beslutninger på virksomhederne, og i forlængelse af en generel decentraliseringsproces lægges flere opgaver ud til dem. Samtidig er en særlig udfordring for tillidsrepræsentanterne, at personalefunktionen (HR) i stigende grad tager over på de områder, som førhen blev varetaget af tillidsrepræsentanten. Med udgangspunkt i FAOS' tillidsrepræsentant-undersøgelse fra 1998 indledte Steen E. Navrbjerg, Trine P. Larsen og konsulent Mikkel Møller Johansen i

august 2009 et omfattende projekt på opdrag af LO, som belyser de betydelige forandringer, der er sket på området over de seneste år, og de udfordringer, tillidsrepræsentanten og sikkerhedsrepræsentanten anno 2010 står over for. Projektet *Fokus på tillidsrepræsentanterne 2010* blev afsluttet i efteråret 2010, og resultaterne af undersøgelsen blev præsenteret i fem selvstændige rapporter og en sammenfatning udgivet af LO. Undersøgelsen var desuden emne for nummer tre jubilæumsseminar, som FAOS afholdt i november 2010 (se ovenfor).

Projektemne 2:

Arbejdsmiljøet – fra lovgivning til decentral aftaleregulering

Arbejdsmiljøet er i vid udstrækning blevet reguleret centralt og via lovgivning. Det har skabt ensartethed i sikkerhedskravene og deres opfyldelse. Men mange problemer med arbejdsmiljøet er decentralt funderet og kan være af meget forskellig karakter lokalt. Derfor er der inden for såvel det private som det offentlige blevet åbnet op for andre reguleringsformer med større inddragelse af de lokale parter, fx ved forsøgsordninger inden for industriens område og MED-systemet inden for det kommunale område og i regionerne. Hvilke former for samarbejde om arbejdsmiljøet er opstået i forlængelse heraf?

En række nye felter tegner sig på arbejdsmiljøområdet. Det psykiske arbejdsmiljø befinder sig i en gråzone mellem arbejdsmiljøområdet og samarbejdsområdet. I 2005 blev stress-aftalen en del af overenskomsterne på det offentlige område, og dermed blev der åbnet op for decentrale vurderinger af problemer og løsninger. Hvordan er aftalen blevet modtaget lokalt? Hvilke tiltag tages lokalt uden om den centrale regulering for at løse psykiske arbejdsmiljøproblemer? Er der områder, hvor nye dagsordner delvist erstatter gamle dagsordner, fx det øgede fokus på sundhed? Disse spørgsmål forsøges besvaret under dette projektemne.

Der er ikke udgivet publikationer under dette projektemne i 2010.

Projektemne 3:

Internationaliserede virksomheder – konsekvenser for beskæftigelse, løn og arbejdsvilkår

Det tiltagende åbne globale marked for investeringer har konsekvenser for lokale arbejdsmarkedsrelationer. På virksomhederne konfronteres medarbejdere og den lokale ledelse med nye samarbejdsformer, nye ledelsesformer og nye arbejdsorganiseringer. Kapitalfonde er en ejerform, som har fået betydelig bevågenhed i pressen i de senere år, og kapitalfonde har været fremhævet som en særlig aggressiv ejerform, der potentielt ignorerer lokale traditioner for information og samarbejde. Hvilke konsekvenser har udenlandsk ejerskab og andre nye former for ejerskab for beskæftigelse samt løn og arbejdsvilkår på danske virksomheder? Bliver samarbejdsrelationerne berørt i en grad, så det påvirker mulighederne for at udnytte den fleksibilitet, som der er lagt op til i de stadig mere decentrale overenskomster? Hvorfor tager nogen multinationale selskaber danske overenskomster til sig, mens andre etablerer interne, koncernspecifikke alternativer?

FAOS har tidligere undersøgt samarbejdet og arbejdsvilkårene i kapitalfondsejede virksomheder og de multinationale selskabers påvirkning af lokale arbejdsmarkedsrelationer. I forlængelse heraf påbegyndte Steen E. Navrbjerg sammen med Dana Minbaeva fra Center for Strategisk Management og Globalisering på CBS i 2009 projektet *Employment Practices of Multinationals in Organizational Context*. Projek-

tet er finansieret af FSE, Det Frie Forskningsråd, Samfund og Erhverv, og det indgår i et større internationalt samarbejde, som bl.a. vil belyse, hvordan og i hvilket omfang multinationale selskaber omsætter deres egne personalepolitikker i forskellige nationale arbejdsmarkedssystemer. I december 2010 blev udvalgte resultater fra både den danske og udenlandske del af undersøgelsen præsenteret ved seminaret *HR-praksisser i multinationale selskaber*, som var arrangeret af FAOS og CBS i fællesskab (se ovenfor). I 2011 bliver de danske data en del af det internationale datasæt, og herefter vil der fortsat blive lavet analyser på det omfattende datamateriale.

EIRO og ERM

EIRO og ERM

Et væsentligt element i arbejdet med at analysere og videreformidle aktuelle udviklingstendenser i arbejdsmarkedsrelationerne er vores placering som dansk nationalcenter under European Industrial Relations Observatory (EIRO) samt European Restructuring Monitor (ERM). Begge er hjemmehørende under EU's agentur The European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (Det europæiske institut til forbedring af leve- og arbejdsvilkår) i Dublin. Med EIRO er blevet udviklet den hidtil mest omfattende og systematiske registrering af oplysninger om udviklingen af arbejdsmarkedsrelationerne i Europa.

Der er 28 nationalcentre tilknyttet EIRO, nemlig de eksisterende EU-lande plus Norge. FAOS har lige siden oprettelsen af EIRO i 1997 været det danske nationalcenter. I marts 2010 indgik FAOS en ny fireårig kontrakt med European Foundation.

I 2010 bidrog FAOS ved Carsten Jørgensen med 27 artikler og analyser til EIRO, bestående af 12 *information updates* om udviklingen i de danske arbejdsmarkedsrelationer samt en enkelt *annual review* om 2010. Dertil kom 3 *annual updates* om løn, arbejdstid og kollektive overenskomster i de enkelte EU-medlemslande og 4 *comparative analytical reports*, dvs. landestudier af udvalgte emner med hovedvægten lagt på arbejdsmarkedsrelationerne. I 2010 var emnerne: sundhedssektoren, implementering af direktivet om information og høring, et studie om udviklingen i SMV'er i forbindelse med krisen og endelig et studie om mulighederne for at bringe flere unge i arbejde eller uddannelse.

Derudover blev der udarbejdet 7 *representativeness studies* af udvalgte sektorer. Disse studier er bestilt af Kommissionen, som er i færd med en opdatering af de organisationer på nationalt og europæisk niveau, som skal konsulteres i den europæiske sektordialog.

Desuden har FAOS leveret 4 *comparative analytical reports* om forskellige processer i forbindelse med virksomhedernes omstrukturering til European Restructuring Monitor (ERM), der opstod som selvstændigt observatorium i 2003. De fire studier handlede primært om tiltag i forbindelse med krisen og dens eftervirkninger.

Alle studier er landestudier, som indgår i en samlet europæisk komparativ analyse. FAOS' bidrag til EIRO og ERM kan ses på vores egen hjemmeside eller via www.eurofound.europa.eu.

2 ØKONOMI OG BEMANDING

FAOS-bevillinger 2010

Programbevillingen	
Industriens Uddannelsesfond (CO-industri og DI)	2.500.000 kr.
Dansk Arbejdsgiverforening	2.000.000 kr.
Beskæftigelsesministeriet	1.300.000 kr.
Landsorganisationen i Danmark	500.000 kr.
Bygge- og Anlægsbranchens Uddannelsesfond	340.000 kr.
Supplerende bevillinger	
Supplerende bevillinger i alt	5.506.000 kr.
Bevillinger i alt	12.146.000 kr.

En programbevilling af den angivne størrelsesorden (6.640.000 kr. pr. anno) gør det muligt i løbet af den femårige programperiode at gennemføre forskningsprojekter med relation til langt størstedelen af de projektemner, der er indeholdt i forskningsprogrammet *De åbne markeder og den danske model*. Det er dog også målet at styrke både dybden og bredden i forskningsvirksomheden ved supplerende bevillinger i løbet af perioden. Og som det fremgår af skemaet, er det i 2010, som i de foregående år, lykkedes at skaffe supplerende bevillinger. At de supplerende bevillinger i 2010 udgjorde hele 45 procent af de samlede bevillinger, skyldes først og fremmest en meget stor bevilling i forbindelse med et enkelt af projekterne.

De supplerende bevillinger fordeler sig på følgende projekter: Som nationalt center for *European Industrial Relations Observatory (EIRO)* modtog FAOS i 2010 en bevilling på 569.000 kr. Undersøgelsen *Fokus på tillidsrepræsentanterne 2010* var suverænt det største projekt i løbet af året. Bevillingen lød på 2.400.000 kr. for 2010 og kom fra LO. LO har også finansieret projektet *Analyse af sandsynlighed for medlemskab af a-kasse eller fagforening*, som FAOS har udarbejdet i samarbejde med Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. Denne bevilling lød på 175.000 kr. LO finansierede endvidere sammen med FTF projektet *Dagpengesystemet og flexicurity-modellen*, hvor bevillingen var på i alt 45.000 kr. FAOS modtog i 2010 desuden 450.000 kr. til ph.d.-projektet *Lokale forhandlinger i den offentlige sektor* fra KL og KTO. Midler fra forskningsfonde bidrog også til flere projekter. FAOS deltog således i 2010, som i 2009, i et CBS-styret projekt med titlen *SONIC – Sources of national institutional competitiveness*, bevillingen var på 135.000 kr. for 2010. Også i samarbejde med CBS udførte FAOS projektet *Employment Practices of Multinationals in Organizational Context*, der for FAOS' vedkommende bidrog med 178.000 kr. i 2010. Projektet er finansieret af Forskningsrådet for Samfund og Erhverv. Københavns Universitets Samfundsvidenskabelige Fakultets internationaliseringsstipendier bidrog med 374.000 kr. til projektet *Danske multinationale virksomheders familie-arbejdslivspolitikker*. Internationale midler var i 2010 med til at finansiere to af FAOS' projekter: Førnævnte projekt *Employment Practices of Multinationals in Organizational Context* fik bevillet 54.000 kr. fra Marie Curie Fonden under Europa Kommissionen, mens projektet *Højtuddannet arbejdskraft i Norden* modtog 283.000 kr. fra Nordisk Ministerråd.

Endelig modtog FAOS i forbindelse med IIRA-kongressen i København sponsorstøtte på i alt 420.000 kr. fra Beskæftigelsesministeriet, Industriens Uddannelsesfond, Dansk Arbejdsgiverforening, Sociologisk Institut (Københavns Universitet), LO og FTF. Kongressen var desuden finansieret ved deltagergebyrer.

Bemanding

Ligesom foregående år er FAOS' medarbejderstab i 2010 vokset. Jonas Felbo-Kolding blev i december 2010 ansat som videnskabelig assistent på et projekt om samarbejdsrelationer i industrien. Jonas er foreløbig ansat på FAOS til og med november 2011, hvor projektet forventes afsluttet. Ved årsskiftet (2010/2011) blev medarbejderstaben yderligere udvidet med ansættelsen af Anna Sonne Eriksen, som indgår i FAOS' sekretariat som administrativ medarbejder.

I foråret afsluttede Anna Ilsøe sin ph.d. og blev derefter adjunkt ved FAOS. Ligeledes er Christian Lyhne Ibsen, Jens Arnholtz Hansen og Nana Wesley Hansen overgået fra at være videnskabelige assistenter til ph.d.-studerende på FAOS.

Bemandingen var således ved udgangen af 2010 på 5 videnskabelige medarbejdere på professor-/lektorniveau, 2 adjunkter, 4 ph.d.-stipendiater, 1 videnskabelig assistent, 1 informationsmedarbejder/EIRO-koordinator, 1 administrativ koordinator og 1 administrativ medarbejder. Antallet af medarbejdere er på den måde øget fra 10 fuldtidsansatte ultimo 2005 til 14 fuldtidsansatte ultimo 2010. Og dertil kommer så 1 administrativ medarbejder på deltid (ansættelsen påbegyndtes dog først i januar 2011).

FAOS har derudover 3 associerede – tidligere medarbejdere, som vi fortsat ønsker en tæt relation og en stærk tilknytning til.

Medarbejderliste

Søren Kaj Andersen, centerleder, lektor, ph.d.

Mikkel Mailand, forskningsleder, lektor, ph.d.

Jesper Due, professor, fil.dr.

Jørgen Steen Madsen, professor, fil.dr.

Steen E. Navrbjerg, lektor, ph.d.

Trine P. Larsen, adjunkt, ph.d.

Anna Ilsøe, adjunkt, ph.d.

Klaus Pedersen, ph.d.-stipendiat, cand.jur.

Jens Arnholtz Hansen, ph.d.-stipendiat, cand.scient.soc.

Nana Wesley Hansen, ph.d.-stipendiat, cand.scient.pol.

Christian Lyhne Ibsen, ph.d.-stipendiat, cand.scient.pol., MA

Jonas Felbo-Kolding, videnskabelig assistent, cand.scient.soc.

Carsten Jørgensen, informationsmedarbejder, cand.phil.

Anna Christine Schmidt, administrativ koordinator, cand.mag.

Anna Sonne Eriksen, administrativ medarbejder, advokatsekretær (fra januar 2011)

Der har desuden været 10 studentermedhjælpere og 1 praktikant ansat ved FAOS i 2010:

Nønne Schou Christensen, Ingvill Stuvøy, Malene Louise Reventlow, Magnus Birk Clausen, Camilla Hassing Grønæk, Jeppe Kirkelund Søndergaard, Lasse Nabe-Nielsen, Maja Ingerslev Pedersen, Pia Bang Jensen, Ask Greve, Rasmus Karkov (praktikant).

3 OM FAOS

FAOS – Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier – er et forskningscenter ved Sociologisk Institut, Københavns Universitet. FAOS har specialiseret sig i studiet af arbejdsmarkedsforhold i dansk, nordisk og europæisk sammenhæng. FAOS blev etableret som center per 1. januar 1999, men har fungeret som en forskningsgruppe ved Sociologisk Institut siden 1. januar 1990.

I perioden fra 1. januar 1999 til 31. december 2003 var omdrejningspunktet for FAOS' arbejde programmet *Mod multiniveauregulering af arbejdsmarkedsrelationerne*, der blev finansieret af en grundbevilling fra Beskæftigelsesministeriet og Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd og derudover af en række supplerende bevil-linger.

Den følgende femårige programperiode løb fra 1. januar 2004 til 31. december 2008. Titlen på forskningsprogrammet for denne periode var *Internationalisering, multiniveauregulering og den danske model*. FAOS' forskningsvirksomhed blev under dette program finansieret af en grundbevilling fra dels Industriens Uddannelsesfond (CO-industri og Dansk Industri), Dansk Arbejdsgiverforening og Bygge- og Anlægsbranchens Uddannelsesfond, dels Beskæftigelsesministeriet.

Den 1. januar 2009 begyndte den nuværende femårige programperiode i FAOS' forskningsvirksomhed. Forskningsprogrammet for den igangværende periode er beskrevet i afsnit 1.

FAOS' formål

Målsætningen for FAOS' forskningsvirksomhed kan opstilles i følgende fem punkter:

- at bidrage systematisk og inden for en bred videnskabelig teoretisk-analytisk ramme til den grundlæggende viden om arbejdsmarkedsrelationer og en dybere forståelse af den komplekse udvikling, der finder sted på arbejdsmarkedet i en periode kendetegnet ved store ændringer. Denne viden skal opbygges ved gennemførelsen af empiriske og teoretiske studier i et dansk, europæisk og globalt perspektiv.
- at bidrage til og vedligeholde tætte forbindelser med beslægtede forskningsmiljøer ikke mindst i andre europæiske lande, bl.a. ved at deltage i fælles internationale komparative forskningsprojekter.
- at bidrage til uddannelse af ph.d.-studerende, som arbejder med emner, der relaterer sig til arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedsrelationerne.
- at give adgang til materiale om forhold på arbejdsmarkedet og dække behovene hos parter, der er interesseret i mere teoretiske aspekter af emnet, og parter, hvis hovedinteresse er at omsætte denne viden til praksis. Med hensyn til det sidste skal bemærkes, at centret skal have en løbende dialog med arbejdsmarkedets parter og med relevante administrative/politiske institutioner.
- at formidle resultaterne af arbejdet til bredere kredse.

De to spor

På baggrund af denne målformulering bevæger FAOS' forskningsvirksomhed sig i to sideløbende spor. Det *første spor* er på det nationale, lokale og internationale niveau at registrere og analysere de aktuelle tendenser i arbejdsmarkedsrelationernes udvikling – som fx analyser af de skiftende overenskomstforhandlinger og den sociale dialog i EU. Resultaterne præsenteres løbende og er en væsentlig del af vores aktiviteter, bl.a. fordi de har direkte relevans for aktørerne i organisationerne, virksomhederne og det politisk-administrative system.

Det *andet spor* er arbejdet med konkrete forskningsprojekter, dvs. teoretisk og empirisk baserede undersøgelser, som går mere i dybden end de aktuelle analyser, og som for FAOS som forskningsinstitution naturligvis er grundlæggende.

Begge spor er dog nødvendige for os. De udgør sammenhængende processer, der gensidigt beriger hinanden. De mere omfattende teoretiske og empiriske undersøgelser er i høj grad forudsætningen for, at de aktuelle analyser kan kvalificeres, fordi de derved kan bygge på et overblik over de lange linjer i arbejdsmarkedsrelationernes udvikling, ligesom forskningsprojekternes komparative metode, hvor forholdene i Danmark sammenlignes med tilsvarende forhold i andre lande, bidrager til at kvalificere vores viden om den danske aftalemodel. Og omvendt forudsætter forskningsprojekterne en forudgående viden om aktuelle organisations- og forhandlingsforhold.

Vi bevæger os sagt på en anden måde i et forskningsfelt, hvor en kontinuerlig kontakt med aktørerne på området er af uvurderlig betydning, og derfor har det hos FAOS høj prioritet at sikre en løbende formidling af forskningen både gennem skriftlige og elektroniske medier, herunder vores hjemmeside, og gennem mundtlige bidrag som oplægsholdere på diverse konferencer og møder. Netværksdannelse er således et nøgleord i forskningsvirksomheden, både i forhold til aktørerne i organisations- og aftalesystemet og i forhold til såvel danske som internationale forskere.

Vægten på den komparative tilgang betyder, at ikke mindst forbindelserne til forskere i en række andre lande kontinuerligt udvikles.

FAOS' referencegruppe

Det har siden første halvdel af 1990'erne været kutyme, at FAOS en gang årligt holder et halvdagsseminar med deltagere fra bidragsgivende organisationer og institutioner samt andre relevante repræsentanter fra aktørerne i den danske model. Her er aktuelle problemstillinger blevet behandlet i sammenhæng med en orientering om FAOS' forskningsvirksomhed. Med programperioden, der startede 1. januar 2004, blev der foretaget en formalisering af denne form for kontakt gennem nedsættelsen af FAOS' referencegruppe, der består af repræsentanter fra de organisationer, fonde og offentlige institutioner, der bidrager til FAOS' programbevilling.

Referencegruppen fungerer som et dialogforum, der løbende agerer sparringspartner i forbindelse med vores overvejelser om realiseringen af det femårige forskningsprogram. Referencegruppen samles formelt en gang årligt til en drøftelse af forskningsvirksomheden, men derudover er der kontinuerlige bilaterale kontakter.

FAOS' referencegruppe bestod i 2010 af følgende repræsentanter:

Administrerende direktør *Jørn Neergaard Larsen*, DA
 Vicedirektør *Poul-Christian Jensen*, DA
 Formand *Harald Børsting*, LO
 Udviklingschef *Morten Madsen*, LO
 Formand *Thorkild E. Jensen*, CO-industri
 Daglig leder, organisationssekretær *Arne Sørensen*, CO-industri
 Viceadministrerende direktør *Kim Graugaard*, DI
 Chef for Social Affairs *Erik Kjærgaard*, DI
 Direktør *Peter Stenholm*, Dansk Byggeri
 Gruppeformand *Peter Hougård Nielsen*, 3F, Byggegruppen
 Departementschef *Bo Smith*, Beskæftigelsesministeriet
 Kontorchef *Helle Osmer Clausen*, Beskæftigelsesministeriet

Intern organisering

FAOS havde ved årsskiftet 13 videnskabelige medarbejdere, 2 administrative medarbejdere samt et antal studentermedhjælpere. Med så mange medarbejdere, der er knyttet til og interesserer sig for samme forskningsområde, er der mulighed for en bred kontaktflade til såvel forskere som praktikere, både nationalt og internationalt.

Internt er *arbejds møder* stadig et vigtigt omdrejningspunkt for organiseringen af arbejdet i FAOS. Det er her, vi orienterer hinanden om den enkeltes arbejde, om vigtige aktiviteter og i det hele taget sikrer en synergi i gruppen. Der har dog samtidig udviklet sig en supplerende styring, hvor medarbejderne samles i grupper omkring de tre til fire hovedområder under forskningsprogrammerne.

Ved siden af arbejds møderne afholdes et månedligt *internt seminar*, hvor aktuelle forskningsspørgsmål drøftes. Det vil ofte dreje sig om de projekter, som FAOS selv har igangsat, men det kan også være emner, hvor der hentes oplægsholdere udefra. I denne sammenhæng kan nævnes, at der er udviklet en fast evalueringsproces, der betyder at forskningsprojekter bliver vurderet både før starten, under forløbet (ved de længerevarende projekter) og efter afslutningen.

Desuden holdes der med ca. halvandet års mellemrum et *tredagesseminar* 'ude af huset' for alle medarbejdere. Her gøres der samlet status, og målene for den kommende periode kridtes op. Senest blev dette seminar holdt i maj 2009, og det næste finder sted i foråret 2011. Evalueringen og beslutningerne om det fremtidige arbejde foretages både gruppevis i forhold til forskningsprogrammets forskningsområder og individuelt i forhold til den enkelte medarbejder. Derudover følges evalueringerne op ved årlige medarbejderudviklingssamtaler.

FAOS har desuden en *medarbejderhåndbog*, som løbende evalueres og forbedres. Med en naturlig udskiftning af medarbejdere (særligt af studenter, som afslutter studierne) er det formålstjenligt at lægge nogle retningslinjer for, hvad FAOS repræsenterer som arbejdsplads, så nyansatte får et indtryk af, hvilken virksomhedskultur de er på vej ind i. Samtidig repræsenterer en medarbejderhåndbog også det, vi som arbejdsplads bestræber os på at være, og den kan således være et kompas for vores personalepolitik og ledelse – ligesom forskningsprogrammet er ledestjernen for FAOS' forskning.

4 PUBLIKATIONER 2010

Forskningsnotater

Nr. 116: Slowing down Social Europe? The role of coalitions and decision-making arenas. The area of employee involvement

Mikkel Mailand

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, december 2010

Nr. 115: OK 2011. Fra lønfest til nulløsning og vægt på tryghed

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, november 2010

Nr. 114: Dagpengesystemet og flexicurity-modellen

Mikkel Mailand

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, oktober 2010

Nr. 113: Slowing down Social Europe? The role of coalitions and decision-making arenas. Theory, literature review and methods

Mikkel Mailand

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, oktober 2010

Nr. 112: Social dumping – kædeansvar og andre ansvarsformer

Klaus Pedersen, Søren Kaj Andersen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, september 2010

Nr. 111: Omdrejningspunktet i den danske model. Forligsinstitutionen 100 år: 1910-2010

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, september 2010

Nr. 110: Social dumping

Søren Kaj Andersen, Klaus Pedersen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, juni 2010

Nr. 109: OK 2010. Ny magtfordeling i overenskomstspillet

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, april 2010

Nr. 108: OK 2010. Vedligeholdelsesforlig med modelperspektiv

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, februar 2010

Nr. 107: De nordiske landes konkurrencedygtighed – fra flexicurity til mobication

Søren Kaj Andersen, FAOS, Ove Kaj Pedersen, CBS

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, januar 2010

Nr. 106: OK 2010. HK og 50%-reglen. Baggrund og effekt

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, januar 2010

Videnskabelige artikler

Familie-arbejdslivspolitikker fra et ligestillingsperspektiv. Det 'glemte' sociale ansvar i danske CSR-initiativer

Trine P. Larsen

Kvinder, Køn & Forskning, nr. 4, 2010

Employment Relations in Denmark

Jørgen Steen Madsen, Jesper Due, Søren Kaj Andersen

Bidrag til antologien International and Comparative Employment Relations af G. Bamber, R. Lans-bury, N. Wailes (red.), 2010

Flexicurity from the Individual's Work-Life Balance Perspective: Coping with the Flaws in European Child- and Elder Care Provision

Trine P. Larsen

Journal of Industrial Relations, nr. 52, november 2010

Septemberforliget 1899 og udviklingen af den danske aftalemodel

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Bidrag til antologien Avtalt spill af Trond Berg (red.), udgivet af LO og NHO, november 2010

The common European flexicurity principles: How a fragile consensus was reached

Mikkel Mailand

European Journal of Industrial Relations, vol. 16, nr. 3, september 2010

Danemark, le chou chou du prof en difficulté?

Christian Lyhne Ibsen

Nordiques, nr. 23, august 2010

Striking a balance? Flexibility and security in collective bargaining

Christian Lyhne Ibsen, Mikkel Mailand

Economic and Industrial Democracy, vol. 31, nr. 3, august 2010

Strained compromises? Flexicurity during crisis

Christian Lyhne Ibsen

IIRA Regional Congress, København, 28. juni-1. juli 2010

Safety nets or straight jackets – the regulatory frameworks on working time in the Danish, German and American metal industries

Anna Ilsøe

IIRA Regional Congress, København, 28. juni-1. juli 2010

The flip coin of organised decentralisation – company-level bargaining in the Danish industrial sector and its effects

Anna Ilsøe

IIRA Regional Congress, København, 28. juni-1. juli 2010

Danish Flexicurity – A Role Model, but what is there to Copy? The Case of Fixed-term, Agency, and Visiting Workers

Trine P. Larsen, Jens Arnholtz Hansen, Nana Wesley Hansen

IIRA Regional Congress, København, 28. juni-1. juli 2010

Er det kun i Danmark, at overenskomsterne bidrager til flexicurity?

Christian Lyhne Ibsen, Mikkel Mailand

Økonomi & Politik, vol. 83, nr. 2, 2010

Responses to Growing Unemployment and Mismatch between Skills and Job Openings in EU Member States

Søren Kaj Andersen

Paper præsenteret ved seminaret Mobilising Social Insurance in Support of Effective Employment Programmes, Beijing, 20.-21. maj 2010

Between trust and control: company-level bargaining on flexible working hours in the Danish and German metal industries

Anna Ilsoe

Industrial Relations Journal, vol. 41, nr. 1, 2010

Øvrige artikler

Når overenskomsten føles rigtig

Søren Kaj Andersen, Christian Lyhne Ibsen

Artikel i TIB's jubilæumsskrift december 2010

Overenskomst 2011: De fede år er helt forbi

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Analyse i Politiken 22. november 2010

A-kassernes medlemstal steg med 5.000 første halvår 2010

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

www.faos.dk 23. august 2010

Pragmatiske uvenner

Mikkel Mailand, Christian Lyhne Ibsen

Analyse i Politiken 20. august 2010

Fortsat vigende organisationsgrad

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

www.faos.dk 18. august 2010

Østeuropæerne og presset på overenskomstmodellen

Søren Kaj Andersen

Analyse i Politiken 16. august 2010

Nybrud. OK 2010 har ført til ny magtfordeling

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Analyse i Politiken 28. april 2010

Forligsen fylder 100 år – forligsinstitutionen har nu i 100 år hjulpet uenige parter

Christian Lyhne Ibsen

Analyse i Politiken 12. marts 2010

Jobfest. Løn og tryghed vinder i OK 2010

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Analyse i Politiken 6. marts 2010

Industrien har styrket den danske model

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Kronik i Berlingske Tidende 5. marts 2010

OK 2010. Adgang til lønoplysninger – et gennembrud?

Klaus Pedersen

Debatindlæg i Berlingske Tidende 19. februar 2010

A-kassernes medlemstal faldt også i 4. kvartal 2009

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen

Analyse i Politiken 19. februar 2010

Bøger og større rapporter

Fokus på tillidsrepræsentanterne 2010

Steen E. Navrbjerg, Trine P. Larsen, Mikkel Møller Johansen

Landsorganisationen i Danmark, København, 2010 (6 rapporter)

Udviklingen i den faglige organisering: årsager og konsekvenser for den danske model

Jesper Due, Jørgen Steen Madsen, FAOS, Mie Dalskov Pihl, AE

LO-DOKUMENTATION nr. 1, København, 2010

Rekruttering av kompetansesarbeidskraft fra tredjeland til Norden – Reguleringer, strategier og realiteter

Nana Wesley Hansen, FAOS, Åsmund Arup Seip, Line Eldring, Fafo (red.)

Nordisk Ministerråd, København, 2010

Negotiated flexibility – Comparative perspectives on Danish employment relations at local and national levels

Anna Ilsoe

Sociologisk Institut, Københavns Universitet, 2010 (ph.d.-afhandling)

FAOS beretning 2010

Copyright 2010 FAOS

Printed in Denmark 2011

ISBN 978-87-91833-59-5

ISSN (tryk) 1904-8815

ISSN (online) 1904-8823

Layout: Ribergård & Munk

Tryk: Nofoprint a/s, Helsingør

Oplag: 500 ex.

2010

Denne publikation om FAOS' forskningsvirksomhed i 2010 indeholder en beretning om de aktiviteter, der er gennemført inden for de forskellige forskningsområder i forskningsprogrammet "De åbne markeder og den danske model".

FAOS

Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og
Organisationsstudier

Sociologisk Institut
Københavns Universitet
Øster Farimagsgade 5
Postboks 2099
1014 København K
Tlf. 35 32 32 99
E-mail faos@sociology.ku.dk
www.faos.dk

SOCIOLOGISK INSTITUT
KØBENHAVNS UNIVERSITET

ISBN 978-87-91833-59-5